

70-РІЧЧЯ АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ А.Ф. ПОПОВА



14 березня виповнилося 70 років відомому вченому в галузі фізико-органічної хімії і вуглекімії, доктору хімічних наук, професору, академіку Національної академії наук України Анатолію Федоровичу Попову.

Після закінчення в 1961р. хімічного факультету і аспірантури Харківського державного університету А.Ф. Попов працював на кафедрі органічного каталізу і кінетики. З 1965 ро-

ку його діяльність нерозривно пов'язана з Інститутом фізико-органічної хімії і вуглекімії ім. Л.М. Литвиненка НАН України (в 1965–1976 рр. — відділення Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського АН України), де він був керівником сектору, старшим науковим співробітником, заступником директора. З 1983 року він — директор цього інституту і завідувач відділу хімії молекулярних комплексів.

Роботи А.Ф. Попова пов'язані з вивченням реактивності органічних сполук, кінетики, каталізу і механізмів органічних реакцій. Вони є основоположним внеском у розв'язання таких проблем фізико-органічної хімії, як механізм передачі електронних ефектів замісників у молекулярних системах (позитивний містковий ефект); природа стеричних взаємодій замісників та вплив цих взаємодій на реактивність органічних сполук; кількісне врахування електронних і стеричних ефектів замісників; нуклеофільна реактивність і основність органічних сполук; механізми реакцій нуклеофільного заміщення і гомогенного органічного каталізу.

В останні роки під керівництвом А.Ф. Попова активно розробляється проблема нуклеофільної реактивності, зокрема, супернуклеофільності органічних і неорганічних аніонів із застосуванням нетрадиційних підходів до створення високореактивних та високоселективних систем. Показано, що регулюванням природи поверхні поділу фаз можна керувати швидкістю і селективністю органічних реакцій (міцелярний та трансфазний каталіз, реакції у мікроемulsіях, “розплавах” солей та ін.). Цими дослідженнями започаткована наукова база для рішення важливої практичної задачі — розробки засобів і технологій знищення екотоксикантів, отруйних речовин, у тому числі компонентів хімічної зброї, що є актуальним в умовах зростаючої екологічної небезпеки на планеті. Здобуті наукові результати широко відображені в монографіях і довідкових виданнях.

Разом з учнями А.Ф. Поповим були розроблені технології одержання мономерів і полімерів, які використовуються для створення унікальних матеріалів з комплексом заданих властивостей. Чимало із запропонованих технологій освоєно в промисловості для вироблення продукції, яка широко використовується в різних галузях народного господарства України. Винайдено способи використання сполук інтеркалювання графіту в електроплавильних виробництвах титану, високолегованої сталі та інших сплавів і організації виробництв термічно спучуваного графіту і протипожежних засобів на його основі. Ці розробки є вагомим внеском у розвиток енергозбереження.

Успіхи очолюваного А.Ф. Поповим інституту у розвитку вуглекімічного напрямку значною мірою пов'язані як із реалізацією його наукових ідей, так і з організаторськими здібностями. Він очолював пріоритетний напрямок хімічної науки і технології при ДКНТ “Створення високоєфективних процесів переробки і використання викопних твердих палив, одержання альтернативних моторних палив і нафтохімічних продуктів із вугілля”, брав участь у розробці програми фундаментальних досліджень НАН України по проблемі “Вивчення будови, структури і реакційної здатності твердого палива”. Завдяки роботам у галузі вуглекімії інститут одержав широке міжнародне визнання. Ведуться спільні розробки з науковими центрами Росії, Франції, Польщі, Болгарії та інших країн.

Праці вченого з кінетики, каталізу і механізмів органічних реакцій одержали світове визнання, широко цитуються у науковій літературі. Він має понад 580 наукових публікацій, у тому числі 75 винаходів.

А.Ф. Попов активно займається підготовкою наукових кадрів. Біля десяти років він завідував кафедрою біохімії Донецького державного університету, нині — професор цієї кафедри. Під його керівництвом захищені більш ніж 25 дисертацій.

Багато часу і сил віддає А.Ф. Попов науково-організаційній роботі. Він є головою вченої і спеціалізованої рад інституту, членом редколегій кількох наукових журналів, протягом тривалого часу очолював секцію реакційної здатності і механізмів реакцій наукової ради АН України з хімічної кінетики і будови, неодноразово входив до складу і очолював оргкомітети наукових конференцій та симпозіумів.

А.Ф. Попов — заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, премії імені О.І. Бродського, нагороджений орденом “Знак пошани”.

Наукова громадськість широко вітає Анатолія Федоровича з ювілеєм, зичить йому міцного здоров'я, довгих щасливих років життя, творчої наснаги і нових успіхів в улюбленій праці.